

Francesc Rafat

Ens referirem a un contracte de masoveria que, al contrari del què sol passar en aquest tipus de contracte, no es fa sobre la unitat agrària que representa un mas. En aquest cas, de mas no n'hi havia hagut mai, ja que correspon a terres soltes i escampades al voltant del castell de Rajadell, possiblement antigues terres de castània, on en aquell moment s'hi trobava un molí i un forn de vidre abandonat. El contracte s'acorda amb el moliner i amb el pagès que viurà al forn de vidre, és a dir, amb dues persones alhora per una part i el propietari de les terres per l'altra.

Els arrendaments que vindran més tard afecten aquesta masoveria junt amb rendes d'altra mena a Rajadell i Monistrol de Rajadell.

Els primers tractes es fan el 1693 (1) entre Bernat Aymerich i de Cruylles senyor de Rajadell, Monistrol de Rajadell, Vallformosa, Vallhonestà i altres llocs i Joan Font, moliner i Bernat Torras, pagès, tots dos de Rajadell. Els pactes acordats, després de recordar que han de conrear les terres a ús i costum del bon pagès i sembrar-les de bones llavors; conservar les rases; mantenir les vinyes netes i refer les parets dels marges, precisen que:

- Han de pagar el delme i primícia de tots els fruits que la terra doni, del cànem i del vi; un anyell i un pollastre i la sisena part dels fruits.
- Han d'espurgar els arbres i no tallar-ne cap si no està mort.
- Han de "... criar en las oliveras de ditas heretats las plantas que poran suportar"
- Cada any han de fer dotze clots de "... sinch palms de fondo y quatre a tot qua-

dro. . ." per plantar-hi arbres fruiters "... ço es amellers, noguers, pruneras, cipers. . ."

- Han de collir les olives, pagar-ne la primícia, i de les que quedin donar-ne la meitat al propietari "... comprensi ab dita mitat lo delme".
- Han de conrear les vinyes, fer els "colgats" i "capficades" necessàries, pagar el delme i primícia i la meitat de la verema, que portaran a costes seves al cup de Santa Llúcia.
- Han de pagar també una rova de panses; la meitat de les nous i ametilles; un tocino de "greix" per Nadal, d'un pes de cinquanta lliures carniseres; quatre gallines bones i rebedores i dotze lliures "ab diners", per les herbes.
- Podran treure cada any dues quarteres de sembradura de boïga sense tallar cap roure ni alzina i els queda la boïga per cinc anys i quatre esplets. L'últim any hauran de sembrar-hi mig quartà de pinyons.
- No poden tallar cap pi i no es poden vendre la palla.
- Poden tenir bestiar de llana però no de pèl.

El 1707 es mor Bernat d'Aymerich i aquestes terres passen a la seva filla Anna, muller de Domenico Pignatelli i Baez de Bellosguardo, i després al seu nét Francesc Pignatelli. Segurament es mantenen els mateixos tractes amb el masover i el moliner fins el 1749 (2) que és quan Francesc de Pignatelli que viu a Nàpols nomena procurador seu a Francesc Comas i Puig, canonge, ciutadà de Manresa, per

que arrendi "... tots y qualsevols delmes y censos y demes fruyts que reb y acostuma rebre. . . en los termes de Rajadell, de Monistrol de Rajadell, Vallhonestà y Vallformosa. . ." i "... las parts de las heretats del Castell de Rajadell y del Forn dita la heretat de Santa Llúcia, las parts del molí del modo y manera esta arrendat y pactat ab sos respectius Masover y Moliner y las parts de la heretat del Castell de Monistrol de Rajadell, lo preu de las herbas, aglans y roldó . . ."

L'arrendament es fa a Francesc Corominas, paraire; Ignasi Raurich, pagès, i Josep Vilomara i Josep Borrell, blanquers, per una durada de quatre anys i pel preu de 4.800 lliures a raó de 1.200 cada any.

Els cedeix la "facultat y dret" que ell té en dits quatre termes, de delmar tots els delmes en gra o en garba, com ells vulguin; la meitat del dret de castelatge dels animals que travessin el terme, reservant l'altra meitat pel moliner que és qui farà de cobrador. Els assabenta que el masover del Forn de Santa Llúcia té a parts dita heretat i la del Castell de Rajadell i que ha de batre a l'era del Forn a més del seu gra el dels delmes de "... la heretat del Dalmau y la assensada den Braquet, den Miralles y den Puig. . ." quedant la palla per dit masover.

Els dona facultat per premsar la verema a les premses del Castell, de Santa Llúcia i de Monistrol, en el benentès "... que en cas dits Arrendataris espatlian alguna cosa de ditas prempsas, ab lo poch cuydado acostumen tenirhi. . ." les hauran de fer arreglar. El vi el posaran a les bótes del Castell o de Santa Llúcia, però les hauran de deixar buides i netes per tot el mes de Setembre de l'últim any. Els deixa també les "botigas" del Castell per posar-hi el gra.

Es reserva els censals, lluïsmes, terços de qualsevols vendes i transpor-

tacions, les panses que tant el masover del Forn com el de Monistrol li han de donar i les gallines dels censos de Monistrol, Vallformosa i de Pere Suanya.

Els arrendataris li donaran a més, 24 gallines per Nadal i sis quarteres de forment cada any. No respon dels perjudicis de "... pedra, neula, llagosta, pesta, guerra, transits, saco ni altres infortunis (lo que Déu per sa misericordia no vulla ni permetia)".

El preu de l'arrendament el cobrarà cada any en dues vegades, l'una el 21 de desembre i l'altra per Sant Joan de juny "... ab moneda de or o plata barcelonesa corrent fora banch y taula en mà propia de dit Exm. Senyor arrendador a la part ahont habitarà dins lo Principat de Catalunya aportant lo diner a risch y perill del arrendataris fins a la efectiva y real entrega".

Es possible que aquest contracte d'arrendament es vagi repetint cada quatre anys, ja que setze anys més tard, el 1765 (3), el trobem de nou amb els mateixos pactes i condicions. Els arrendataris seran els mateixos, però tres en lloc de quatre: Ignasi Raurich, Francesc Corominas i Josep Borrell, tots de Manresa. També té una durada de quatre anys i el preu augmenta a 1.800 lliures l'any.

Un contracte similar (pactes, condicions i termes afectats) es repeiteix dotze anys després. Aquesta vegada, però, l'arrendador serà Anton-Francesc Pignatelli, fill de Francesc i els arrendataris seran Ramon Asis, espardenyer; Josep Moliner, pagès i Josep i Joaquim Barjau, blanquers, tots de Manresa. El preu augmenta altra vegada pujant a 2.600 lliures l'any i a diferència dels contractes anteriors no es parla enlloc del roldor, que anava junt amb les herbes i glans. (4)

I finalment, quatre anys més tard, el 1781, (5) el contracte es farà

amb Ramon Solà, negociant de Manresa, també per quatre anys i un total de 10.000 lliures, o sigui 2.525 cada any.

No sabem fins quan aquest tipus de contracte es va repetint ja que no disposem de documentació que ens ho digui, però és possible que s'allargués cap el segle XIX i s'acabés amb la venda del castell i les terres a finals del segle.

És evident que hi caben tota mena de comentaris sobre aquests

És evident que hi caben tota mena de comentaris sobre aquests tractes. En farem alguns:

Un home que no és pagès, el moliner, es compromet al conreu de les terres; és molt freqüent que el ferrer, el fuster i els altres artesans que viuen al poble tinguin a més d'un hort, algun tros de terra a parts, plantat d'oliveres o de vinya. Hi ha encara terres ermes ja que s'estableix que poden treure dues quarteres de boïga cada any. Han de plantar arbres fruiters i precisen

quins seran, però no mencionen els magraners ni les figueres, ni avellaners ni codonyers que és evident n'hi havia ja que donen lloc a topònims menors i els trobem citats als inventaris en forma de canyissos per assecar figues i capses de codonyat. Tampoc no es parla de la mel, però és clara l'existència d'arnes. Remarquem la importància dels delmes i primícies.

Els primers arrendaments comprenen les herbes, les glans i el roldor, però a partir del 1777 ja no es mencionarà més el roldor. Potser el seu ús per adobar les pells ha estat abandonat o ha disminuït molt. L'aprofitament de les glans ens parla d'una abundància de roures i alzines que ara no hi ha.

Es precisa molt bé el transport i entrega dels diners i es fa d'una manera que deixa entreveure una certa angúnia sobre el què els pot passar pel camí.

I per acabar, trobem ben manifesta la tendència de mercaders i negociants de Manresa a intervenir en les rendes del món rural a més de la compra de masos de què ens parlava fa poc Llorenç Ferrer (6).

NOTES

- (1) - Arxiu Històric de Protocols de Manresa (AHPM) - 1825. Not. Andreu Enrich. 1693, pag. 62
- (2) - AHPM-2029. Not. Ratllat, 1749, pag. 21
- (3) - AHPM-2045. Not. Ratllat, 1765, pag. 23
- (4) - AHPM-2057. Not. Ratllat, 1777, pag. 85
- (5) - AHPM-2061. Not. Ratllat, 1781, pag. 39
- (6) - Llorenç Ferrer. DOVELLA n° 3 pag. 25